

Kur'an'da Bazı Peygamberlerin Evlatlarıyla İlgili Durumlarına Tematik Yaklaşım

Zeki Keskin*

Geliş Tarihi: 06.06.2020 | Kabul Tarihi: 24.07.2020

Özet

Kur'an'da birçok ayette geçen, bireyin sosyal bir varlık olarak yaşam sürenken karşılaştığı sorunlara karşı göstermesi gereken ahlaki ilkelerden biri de sabırdır. Sorunlara karşı sabretmek insanı erdemli birey yapar. İnsan, aceleci bir varlık olduğundan karşılaştığı durumların hayır veya şer olduğuna yönelik çabuk hükümler verebilir. Ancak kendisi için hayır olarak gördüğü durumların kendi aleyhine sonuçlandığını görebilir. Şer olarak görülen durumlarda ise sabır göstererek sonucunun kendisi için hayır olduğunu müşahede edebilir. Bundan dolayı Kur'an'da; Allah (c.c.), öncelikle peygamberlerine, peygamberler aracılığıyla ise insanlara karşılaştığı sıkıntılar karşısında sürekli sabırlı olmalarını tavsiye etmiştir. Kur'an'da bahsi geçen peygamberlerin bir kısmı kendi aile bireyleriyle diğer bir kısmı ise gönderildikleri kavimlerle mücadele etmiştir. Onlar bu mücadele esnasında çeşitli zorluklarla imtihan edilmiş ve bu imtihanlara karşı sabırlı olmuşlardır. Allah (c.c.) ailelerine ve kavimlerine vahyi anlatırken karşılaştıkları zorluklara karşı sabırlı olmalarından dolayı peygamberlerden Kur'an'da övgüyle bahsetmiştir.

Bu makalemizde peygamberlerden Kur'an'da en çok zikri geçen; Hz. Âdem (a.s.), Hz. Nuh (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Yakub'u (a.s.), evlatlarıyla olan imtihanları karşısında gösterdikleri sabır bakımından incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Sabır, Evlat, Peygamberler, İmtihan.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Gaziantep. zekikeskin1974@hotmail.com

Thematic Approach To The States Of Some Prophets In The Qur'an

Abstract

Many verses in the Qur'an, patience is one of the moral principles that the individual must show up against the problems faced by living as a social being. Patience with problems makes you a virtuous individual. People may make quick judgments that the situations they face are no or evil, as they are a hasty being. However, he may see that what he sees as a no for him has resulted in his own. In cases where evil is seen as evil, he can observe that the result is good for him by patiently. Therefore in the Qur'an, Allah (c.c), first of all, to his prophets, through the prophets, he advised people to be patient in the face of the hardships he faced. Some of the prophets mentioned in the Qur'an struggled with their own family members and others with the tribes they were sent to. They were tested with various difficulties during this struggle and were patient with these tests. Allah (c.c.) praised the prophets in the Qur'an for being patient with the difficulties they face when describing the revelation to their families and their people. In this article, the prophets are most resentful of the Quran, Hz. Adam (a.s.), Hz. Noah (a.s.), Hz. Ibrahim (a.s.) and Hz. Yakub (a.s.), we will try to examine their trial with their sonin a matter of patience.

Words: Qur'an, Patience, Childs, Prophets, testing.

Giriş

Yüce yaratıcı kâinatı çeşitli kademe ve evrelerde farklı şekil ve semalarda yarattıktan sonra, hâkim isminin tecellisi ile kâinatta bir düzen bir denge kurmuştur.¹ “O Allah ki, yarattığı her şeyi güzel yapmıştır.” O’nun bu düzeninde bir dengesizlik, çarpıklık, anormallik bulunması imkânsızdır. “Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.” (Kamer: 54/49). Kâinatı bu kadar mükemmel bir düzen ve ahenk içinde yaratan yüce yaratıcı, yeryüzünün canlı ve akıllı varlıklarından olan insanoğlunun yaşam sürmesi için dünyayı ona göre yaratmıştır. Güneşe aydınlatma, aya nurlandırma gücünü veren, yılların sayısını ve günlerin hesabının bilinmesi için aya eksiltip çoğaltmayacağı mesafeler takdir eden, Yüce Allah’tır.² “Güneşi aydınlatıcı, ayı ise aydınlık yapan, yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz diye ona menziller belirleyen O’dur. Allah bütün bunları hikmet ve fayda esasına göre yarattı. Bilme kabiliyetinde olanlar için de ayetlerini detaylı bir şekilde gözler önüne seriyor.” (Yunus: 10/5).

İnsanı akıllı bir varlık olarak yaratan yüce yaratıcı, ona belli sorumluluklar yüklemiştir. “Yaptıklarınızdan mutlaka sorumlu tutulacaksınız.” (Nahl: 16/93) Var olma, varlığını devam ettirme, varlığını devam ettirirken ihtiyaç duyduğu öğeleri oluşturma, birlikte yaşama, yanındakilerin sorumluluğunu alıp onları hayatta tutmak için çabalama ve onların sorumluluğunu almanın yanında sorumluluğun gereklerini yerine getirme gibi yaşam mücadelesini verme ancak akıllı varlık olan insana özgüdür. İnsanı mükemmel yaratan yüce yaratıcı, “Biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.” (Tin: 95/4) ayetinden de anlaşılacağı gibi düşünerek veya düşünmeyerek eyleme dönüştüreceği fiillerini uygulaması için yeryüzünü insana göre donatmış ve bayındır hale getirmiştir. İnsanın yeryüzündeki çeşitli ihtiyaçları yaratıcı

¹ Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil Bin Süleyman* (Beirut: Müessesü’l Tarih-i Arabi, 1423/2002), 3/438.

² Taberi, Muhammed bin Cerir, *Câmiu'l-beyân an Te’vili âyi'l-Kur’ân* (Kahire: Mektebetu İbni Teymiyye, 1422/2001), 22/163.

tarafından giderilmiş, insanın ve insan dışındaki diğer canlı varlıkların da ihtiyaçları tastamam karşılanacak şekilde sürekli yenilenen bir dünya var edilmiştir.

Her şeyi noksansız yerli yerinde yaratan yüce yaratıcı, elbette ki sorumluluk taşıyan insanoğlunu başıboş bırakmayacaktır. “*İnsan başıboş bırakılacağını mi zanneder?*” (Kıyame: 75/36). “*Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?*” (Mü’minun: 23/115) Her ne kadar dünya hayatı geçici olsa da insanoğlu kendisine bu kadar nimeti bahşeden yüce yaratıcı olduğunu bilmelidir. O’nu tanıma, O’nu anlama ve O’nun bahşettiği nimetlerine karşılık şükretme, O’na ibadet etme amacıyla var olduğunu bilmek için ve bunun idrakine erişirmek için yine kendi içlerinden bu işi üstlenecek peygamberler göndermiştir. “*Nitekim aranızdan size bir peygamber gönderdik: O size ayetlerimizi okuyor, sizi arıtıp temizliyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor; yine size daha önce bilmediklerinizi öğretiyor.*” (Bakara: 2/151). Gönderdiği peygamberler yaratıcının insanoğluna iletmek istediği mesajları iletmek konusunda büyük çaba sarf etmişlerdir. İnsanın doğasında var olan cehalet ancak onun gönderdiği peygamberlerin öğrettikleri sayesinde bilgeliğe doğru bir olgunlaşma süreci geçirmiştir.

Toplumların ıslah çalışmalarını üstlenen peygamberler belli zamanlarda belli kavimlere gelmişlerdir. Fakat sadece son peygamber Hz. Muhammed’in (s.a.v.) risaleti kıyamete kadar sürecektir. Peygamberler getirdiği mesajları ihtiva eden Kutsal Kitapları ve sahifeleri önce kendi ailesine sonra da kavimlerine anlatmışlardır.

Şüphesiz peygamberler, Allah-u Teâla’nın murad ettiği ahlaki ilkeleri, tebliğ vazifesini yaptıkları toplumlara kazandırmakla sorumludurlar. Bu ahlaki ilkelerden biri olan sabır, Kur’an’da peygamberlerin evlatlarıyla olan imtihanlarında gösterdikleri bir erdem olarak insanlığa örnek teşkil etmiştir.

Bu makalemizde evlatlarıyla imtihan edilen peygamberlerden Kur'an'da en çok zikri geçen; Hz. Âdem (a.s.), Hz. Nuh (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Yakub'u (a.s.) evlatlarıyla olan imtihanlarını Kur'an çerçevesinde ele alacağız. Böylelikle peygamberlerin, hayati tecrübelerinde sabır erdemi konusunda insanlığa nasıl örneklik teşkil ettiğini müşahede etmiş olacağız.

1-Hz. Âdem (a.s.)'in Evlatlarıyla İmtihanı

Kur'an'ı Kerim'de Âdem ismi farklı ayetlerde 25 yerde geçmektedir. Kıssa olarak da Hz. Âdem'in durumu on ayrı surede³ anlatılmaktadır. Hz. Âdem'in (a.s.) yaşamı boyunca karşılaştığı zorluklardan ve imtihanlardan Kur'an ve hadisler sıkça bahsetmektedir. Sabır örneğinde Hz. Âdem (a.s.)'e baktığımızda diğer peygamberler gibi gönderildiği kavimle değil bizatihi kendi imtihanıyla uğraştığını görürüz. Hz. Âdem ile Havva şeytana kanıp yasaklı ağacın meyvesinden yiyerek Allah'a verdikleri sözü unutmışlar ve bunun neticesinde ceza olarak dünyaya gönderilmişlerdir. Dünyada ise çeşitli vesilelerle imtihana tâbi tutulmuşlardır. Bunlardan biri de evlatları ile olan imtihanlarıdır. Oğullarından Kabil'in, kardeşi Habil'i şehit etmesiyle Hz. Âdem, evlat acısı yaşamış ve bu durum karşısında sabır göstermiştir.

İblis Hz. Âdem'i (a.s.) yasak ağacın meyvesini yemesi için; *"Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya (cennette) ebedî yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı" dedi. Onlara, "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim diye de yemin etti."* (Araf: 7/20-21) *"Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir hükümranlığını göstereyim mi?"* (Taha: 20/120) gibi sözlerle ikna etmeye çalışmıştı. Oysa bu hilelerinin nedenini daha önceki bir olaydan kaynaklandığını hatırlamaktayız; *"Meleklerle, "Âdem'e secde*

³ Hz. Âdem (a.s.)'in isminin geçtiği sureler ve ayetler şöyledir: Bakara: 2/30,38. Al-i İmrân: 3/33-34,59. Nisa: 4/1. Maide: 5/27. Araf: 7/11,19,26,27,31,35,172. İsrâ:17/61,70. Kehf:18/50,58. Meryem:19/58. Taha: 20/115,116,117,120,121. Yasin: 36/60. Bkz. Ahmet Cemil Akıncı, *Peygamberler Tarihi*, (İstanbul: Bahar Yayınları, 2013), 1/17.

edin" dediğimizde İblis dışındakiler derhal secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu." (Bakara: 2/34) İblis'in isyanının altında yatan temel neden Allah'ın (c.c.) meleklerin Hz. Âdem'e secde etmesini istemesidir. Çünkü yaratılanların içinde ilk önce Hz. Âdem'e hilafet tahsis edilmiştir.⁴ Bu ise iblisin istemediği bir şeydi. İblis tepkisini şu şekilde ortaya koyuyor. "Allah buyurdu: "Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?" (İblis), "Ben ondan daha üstünüm; çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" dedi."⁵ (Araf: 7/12) ve bu cevaptan sonra Allah (c.c.) onu huzurundan kovdu: "Allah, "Öyle ise in oradan! Orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık! Artık sen aşağılıklardansın!" buyurdu". (Araf: 7/13) Bu ayetlere dikkatli baktığımızda iblisin isyankâr bir tavır sergilemesi kendisini haklı çıkartmak adına suçu Allah'a (c.c.) attığını görüyoruz. Yani iblis, "Beni ateş gibi bir maddeden yarattın. Bu madde de üstün özellik ve meziyetlere sahip olduğu için bende her şekilde üstünüm ve bu üstünlüğüme rağmen sen benden aşağılarda bulunan çamur maddesinden yarattığın şeye secde etmemi istiyorsun olur şey değil." demek istedi. Burada suçu Yaradan'ına atarken bir yandan da çamurdan yaratılan insanı kıskanıp onu alt etmek için sağından, solundan, altından ve üstünden girip onu vesveselerle, tuzaklarla, dalaverelerle alt etmeye, Rabbine karşı isyankâr olmaya çalışıyordu.⁶ Oysa Allah (c.c.) iblisin neden secde etmediğini biliyor fakat tekit için şu suali soruyordu:⁷ "İblis dedi ki: "Bundan böyle

⁴ Râzî, Fahrüddin, *Mefatihul-Gayb*, (Beyrut: Darül-Fikr, 1401/1981) 2/230-257. Cevheri, İsmail b. Hammad, "ADM" Mad., *Es-Sihah Tacu'l-Luga ve Sihahu'l-Arabiyye*, (Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melayin, 1990).

⁵ Benzer bir ayet de Hicr süresinde geçmektedir. "Allah, "Ey İblis! Secde edenlerle birlikte hareket etmeyişinin sebebi nedir?" diye sordu. Dedi ki: "Ben, şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan yarattığın bir insana asla secde etmem! Allah, "O halde çık oradan, dedi; artık kovuldun!" Kıyamet gününe kadar lânetlenmiş bulunmaktasın!" (Hicr: 15/32-35).

⁶ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 12/329-330. Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed, *El-Camiu'li-Ahkami'l-Kur'ân*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1427/2006), 9/169.

⁷ Nahhas, Ebu Cafer, *Meani'l-Kur'an'il Kerim*, thk. M. Ali es-Sabûni (Mekke: Merkezi İhya-i-Turasi'l-İslam, 1977), 3/14-15.

benim sapmama izin vermene karşılık, ant içerim ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen onların çocuklarını şükredenlerden bulmayacaksın.” (Araf: 7/16-17)

İblis huzurdan kovulunca, insana yani onun atası Âdem (a.s.)’e düşmanlığı ve kini daha çok arttı. “*Derken şeytan, kapalı olan avret yerlerini birbirine göstermek için onlara fısıldayıp kafalarını karıştırdı ve "Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya (cennette) ebedî yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı" dedi. Onlara, "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim" diye de yemin etti.*” (Araf: 7/20-21) “*Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"*” (Taha: 20/120). İblis çeşitli yollarla ve türlü vesveselerle sürekli Âdem (a.s.)’ı rahatsız ediyor sürekli fısıltılarla kandırmaya çalışıyordu.⁸ Yüce yaratıcı ise sürekli ikazlarla insanı düşmanı olan şeytana karşı uyarıyordu: (*Buyuruldu ki:*) “*Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediğiniz şeyden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz.*” (Araf: 7/19)

Yüce Allah’ın (c.c.) bu uyarılarına rağmen Âdem (a.s.) ve eşi Havva (a.s.) şeytanın vesvesesine sabredemeyip şeytana uyararak cennetteki yasaklı ağacın meyvesinden yediler ve Rablerine isyankâr oldular.⁹ Buradan anlaşılıyor ki, iblisin hilesi pek çetindir. İnsan, aldatılmaya ve kandırılmaya müsait bir varlık olarak yaratılmıştır. “*Böylece ikisini de ayartmış oldu. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylemedim mi?" diye seslendi.*” (Araf: 7/22) Fakat bu imtihana karşı ilahi emri dinlemeyip

⁸ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 12/329-330.; Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 14/47-53.

⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 12/345-347.; Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 14/47.

sebat gösteremedikleri için kendilerini suçladılar. Pişmanlık duydular ve hatalarından dolayı Rablerinden kendilerine öğrettiği kelimelerle bağışlanma dilediler.¹⁰ Günlerce ağlayıp hatalarından dolayı Rablerinden af dilediler: “*Dediler ki: "Ey rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz!"* (Araf: 7/23). Yüce Rabbimiz insanın zaaflarını bildiği için ilahi kurallara düşman olan şeytana karşı ve onun fısıltılarını dinleyen nefse karşı dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir. Âdem (a.s.) cennetteki yasaklı ağacın meyvesini yiyerek şeytanın tuzağına düşmüş ve sonra da pişmanlık duyup Rabbinden af dilemiştir.¹¹ Buraya kadar insanın yaratılışı ve yaratılışındaki zaafı, iblisle olan mücadelesi, insanı alt etmek için iblisin hilelerini ve insanın bu hilelere karşı zaafını anlattık. Bu mücadeleden bahsetmeden Allah (c.c.) tarafından risâlet verilen peygamberlerin çocuklarıyla imtihanını anlamak mümkün değildir.

Hız. Âdem’in (a.s.) yasaklı meyve ile imtihanından sonra diğer bir sabretme konusundaki imtihan örneği ise; oğlu Habil’in, kardeşi Kabil tarafından şehit edilmesine sabır göstermesidir. Bu olayın sebep-i nüzulüne baktığımızda yine baş aktör olarak İblis’ in devrede olduğu görülmektedir. Kendilerinden kurban adamaları istenen Habil ve Kabil kardeşlerin birisinin kurbanın Allah (c.c.) tarafından kabul edilmesi diğerinin kurbanın kabul edilmemesi¹² İblise onları günaha sevk etme fırsatı vermiştir. Zaten önceden babaları olan Âdem (a.s.)’a düşman oluşu onun çocuklarına da düşmanlığını beraberinde getirmiştir. “*Onlara Âdem’in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen,*

¹⁰ Mukâtil bin Süleyman, *Tefsiri Mukâtil bin Süleyman*, 2/32.; Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân*, 12/355-356.; Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 14/48-52. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l-Kur'ân*, 7/179-180.

¹¹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân*, 12/356-357.; Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l-Kur'ân*, 7/180-181.

¹² Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân*, 12/356-357.; Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 14/48-52.

diğerine, "Andolsun seni öldüreceğim!" dedi. O da dedi ki: "Allah ancak takva sahiplerinden kabul eder." Andolsun ki sen öldürmek için bana el uzatsan bile, ben öldürmek için sana elimi kaldıracak değilim! Zira ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım. Ben diliyorum ki sen hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenesin, cehennemliklerden olasın! Zalimlerin cezası işte budur. "Sonunda içindeki duygular onu kardeşini öldürmeye itti; onu öldürdü ve böylece hüsrana uğrayanlardan oldu. Ardından Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten âciz miyim?" dedi, ettiğine de pişman oldu." (Maide: 5/27-31) Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere bir insanın kendi öz kardeşinin katili olması oldukça müteessir bir durumdur. Peygamber bir baba olan Hz. Âdem, oğullarından birinin katil bir diğerinin maktul olmasıyla zorlu bir imtihana tâbi tutulmuştur. Böylece bir evladını dünyada diğer bir evladını da ahirette kaybetmenin üzüntüsünü yaşamıştır. Hz. Âdem büyük bir sabır örneği göstermiş ve bu acılara tahammül etmiştir. İblisle büyük bir mücadele göstermesine rağmen çocuklarının iblisin oyununa gelmesine engel olamamıştır. Peygamberlerin böylesi imtihanlarla sınanmaları onların ne derece büyük bir görev ve sorumluluk taşıdıklarını göstermektedir.¹³

Bu hadise bize göstermektedir ki dünya hayatında insanoğlu pek çok sıkıntıyla karşı karşıya kalmaktadır. İnsanların bu sıkıntılara peygamberler örneğinde sabır göstermeleri Allah tarafından tavsiye edilmektedir. Hz. Âdem, ilk insan ve ilk peygamber olarak bu imtihanlara karşı göstermiş olduğu sabırla gelecek ümmetlere örneklik teşkil etmektedir.

¹³ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân*, 10/201-224. Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 11/208-215.; Ebu's-Suûd, Muhammed bin, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ila Mezaya lil Kitabi'l-Kerîm*, (Mısır: Mektebetü'r-Riyâdi'l-Hadîse, 1275), 3/40-53.

2-Hz. Nuh (a.s.)’un Evlatlarıyla İmtihanı

Kur’an’da 43 defa ismi geçen Ülu’l-azm peygamberin ilki olan ve peygamberlik sıralamasında insanlığın ikinci peygamberi ve atası olan Hz. Nuh (a.s.)’ın hayatı kavmine tevhide anlatırken hep mücadele ve zorluklarla geçmiş ve o, aynı zamanda evladıyla imtihan edilmiş bir peygamberdir. Hz. Nuh (a.s.) 950 yıl yaşamış tufandan önce kavmini hidayete davet etmiş fakat çok az sayıda insan ona iman etmiştir.¹⁴ Tufan için Yüce Allah (c.c.) ona gemi yapmasını emretmiştir. Gemi yapımı esnasında bile inkârcılar “peygamberliği bırakıp marangozluğa mı başladın ey Nuh” “Bu gemiyi hangi denizde yüzdüreceksin, deniz mi var ki” diyerek Nuh (a.s.) ile alay etmişlerdir.¹⁵ Buna rağmen o, bütün bu taarruzlara ve ağır sözlere tahammül etmiş Allah (c.c.)’a dayanmıştır: “*Nuh’a vahyolundu ki: “Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülme! Bizim gözetimimiz altında ve öğrettiğimiz şekilde gemiyi yap, haktan sapanlar için bana başvuruda bulunma! Onlar boğulacaklar!” “Nuh, "Haydi gemiye binin! Yüzerken de dururken de Allah’ın adını anın. Şüphesiz ki rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir" dedi*”. (Hud: 11/36-37) Hz. Nuh (a.s.) kavminin inkârcılığına sabretmenin yanında ayrıca evladı ile imtihan olmuştur.¹⁶ Tufan ile sular yükselmeye, gemiyi kaldıracak seviyeye gelmeye başladığı anda Nuh (a.s.), oğlunu gördü. ‘Evladı iman etmediği halde gerek babalık gerekse peygamberlik şefkati ile onu da gemiye davet etti. Ancak oğlu, babasının bu çağrısına uymayarak felaketten kendi çabası ile kurtulabileceğini düşündü: “*Derken gemi onları, dağlar gibi dalgalar arasında götürmeye başladı. Nuh, uzak duran oğluna, "Haydi yavrum gel, sen de bizimle birlikte gemiye bin, kâfirlerle beraber olma!" diye seslendi. Oğlu, "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" diye cevap verdi. Nuh*

¹⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, (İstanbul: Ailem Yayınları, 2010), 21-24. Akıncı, “Hz. Nuh” *Peygamberler Tarihi*.

¹⁵ Taberi, *Câmiu’l-Beyân an Te’vili âyi’l-Kur’ân*, 15/297-306. Kurtubi, *El-Camiu’li-Ahkami’l-Kur’ân*, 9/22-27.

¹⁶ Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, 23. Akıncı, “Hz. Nuh” *Peygamberler Tarihi*.

dedi ki: "Bugün Allah'ın hükmünden ancak O'nun esirgedikleri kurtulacaktır" derken aralarına dalga giriverdi, böylece o da boğulanlardan oldu." (Hud: 11/42-43)

Olay gayri tabii bir afetti, azgın bir kavmi cezalandırmak üzere Allah (c.c.) tarafından özel olarak gerçekleştirilmiş bir tufandı ve Allah (c.c.)'in emriyle yapılmış olan gemiye binmeyip Nuh'un (a.s) dışında kalanlar bu tufandan kurtulamayacaklardı. Ancak oğlunun kalbi katılaştı, artık peygamber babanın öğütleri oğlunu etkilemiyordu. Derken baba ile oğul arasına dağlar gibi dalgalar giriverdi, o da diğer inkârcılarla birlikte boğulanlardan oldu.¹⁷ "Nuh rabbine şöyle seslendi: "Ey rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemendir. Senin vaadin elbette haktır. Sen hâkimlerin en âdilisin" dedi." (Hud: 11/ 45) Netice olarak peygamber bir baba bile Allah'a karşı gelen oğlunu kurtaramamıştı. Hz. Nuh'un babalık şefkatiyle duyduğu beklentiye Allah-u Teala şöyle cevap verdi: "Allah buyurdu ki: "Ey Nuh! O senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı iyi olmayan bir iştir. Sakın hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi benden isteme! Ben cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum." (Hud: 11/46) "Nuh dedi ki: "Ey rabbim! Ben, senden hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeyi istemekten yine sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, kaybedenlerden olurum!" (Hud: 11/47) Bu uyarından Nuh'un (a.s) bir iman zafiyetine düştüğü manası çıkarılmamalıdır. Nitekim Nuh'un (a.s) Allah-u Teala'nın bu uyarısı karşısındaki davranışı ona ne denli teslimiyet gösterdiğini ortaya koymuştur. Şüphesiz Nuh (a.s) peygamber olmanın yanında babalık duygusu gibi beşeri duygular taşıyordu. Oğlunun kurtuluşu için Allah'tan istekte bulunması bundan kaynaklanıyordu.¹⁸ Bir peygamberin inkârcı biri hakkında bu nevi bir istekte bulunması Cenâb-ı Hak tarafından uygun görülmemiş, bunun yanlış olduğu

¹⁷ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 15/334-354. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l- Kur'ân*, 9/45-48.

¹⁸ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 15/334-354. Beydâvi, Nasıruddin Ahmed ibn Ömer, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, (Beyrut: Daru'l-Ihyau't-Turasi'l-Arabi, 1996), 2/279.

Nuh'a (a.s) bildirilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talip için bağışlanma dilemesi üzerine de benzer bir uyarı yapılmıştır.¹⁹

Netice olarak gönderildiği kavmi uyarmak ve irşad etmekle görevlendirilmiş bir peygamberin, ailesinden destek beklerken onlarla da mücadele etmek zorunda kalması zorlu ve sabır gerektiren bir imtihandır. Hz. Nuh ise böyle bir duruma sabırla dayanmaya çalışmış ve Allah'a teslimiyet göstererek tüm insanlığa bu konuda güzel bir örneklik teşkil etmiştir.

3-Hz. İbrahim (a.s.)'in Evlatlarıyla İmtihani

Hz. İbrahim (a.s) Kur'an'da Musa (a.s.)'dan sonra ismi en çok geçen peygamberdir. Kur'an'da 69 defa ismi geçen Hz. İbrahim (a.s) Ülu'l-azm sıfatıyla anılan peygamberlerden biridir.²⁰ Birçok peygamberin babası ve dedesi olması hasebiyle "peygamberlerin babası" olarak bilinmektedir. Allah (c.c.)'ın kendisine "*Halilim*" yani dostum dediği peygamberdir. Hz. İbrahim (a.s.)'in hayatı boyunca başından birçok sıkıntılar ve zorlu olaylar geçmiştir. Allah (c.c.)'a dayanıp mücadele ederek hepsinin üstesinden gelmiştir. Hz. İbrahim (a.s.) Nemrut ile mücadele etmiş ve Nemrut tarafından ateşe atılmıştır. Oğlu Hz. İsmail (a.s.)'in kurban edilmesi istenmiş ve bu şekilde büyük bir imtihana tabi tutulmuştur.²¹ Özellikle burada üzerinde duracağımız husus imtihan karşısında sabır örneği olarak oğlu Hz. İsmail' (a.s.)'in kurban edilme hadisesidir.

Hz. İbrahim (a.s.) eşi Hacer'den bir çocuğu olmasını istiyordu ve bunun için Babil'den Şam'a giderken Allah (c.c.)'a dua etti. "*İbrâhim, "Ben rabbime gidiyorum" dedi, "O bana yol gösterecektir." Rabbim! Bana iyilerden olacak bir evlât ver!"* (Saffat: 37/99-100) "*Bunun üzerine kendisine akıllı ve edepli bir erkek çocuğu olacağını*

¹⁹ Bkz. Tevbe: 9/113. Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ila Mezaya lil Kitabil Kerim*, 3/49-60.

²⁰ Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, 32. Akıncı, "Hz. İbrahim" *Peygamberler Tarihi*.

²¹ Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, 32-35. Akıncı, "Hz. İbrahim" *Peygamberler Tarihi*.

müjdeledik.” (Saffat: 37/101 Allah (c.c.) İbrahim (a.s.)’in bu duasını kabul etti ve ona erkek çocuk olarak İsmail (a.s.)’ı verdi. Hz. İbrahim (a.s.) eşi Hacer ile oğlu İsmail (a.s.)’i Mekke’ye bıraktıktan sonra, diğer eşi Sara’nın yanına dönmüştü. Ara sıra eşi Hacer ile oğlu İsmail’e uğruyordu. Bir defasında Mekke’de bir rüya gördü. Rüyasında, ayette emredildiği gibi İsmail (a.s.)’ı kurban ediyordu.²² İbrahim (a.s.) bu gördüğü rüyanın şeytani mi yoksa Rabbanî mi olduğu konusunda şüphe duydu. Ancak aynı rüyayı üç gün peş peşe gördü. Bu rüyaları gördüğü günler, hac mevsiminin Tevriye, Arefe ve Bayramın birinci gününe denk gelmişti. Bir babanın çok sevdiği evladını kurban etmesi imkânsız iken bunu sadece Rabbi istediği için yapmaya razı gelmişti. Şüphesiz Hz. İbrahim (a.s.) bu durumda Allah’a teslimiyet göstererek zor bir imtihandan geçiyordu.²³ Konuyla ilgili ayetlere baktığımızda, “Çocuk, babasıyla beraber iş güç tutacak yaşa gelince babası ona, "Yavrucuğum" dedi, "Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm; düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?" Dedi ki: "Babacığım! Sana buyurulanı yap; inşaallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın." Her ikisi de (ilâhî buyruğa) teslim olunca ve babası onu yüzüstü yatırınca, "Ey İbrahim!" diye ona seslendik; "Tamam, rüyayı gerçekleştirmiş oldun." İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz. Bu, kesinlikle apaçık bir imtihandı. Biz, (oğlunun canına) bedel olarak ona iri bir kurbanlık verdik. Onun hakkında, "İbrahim’e selâm olsun!" ifadesini sonradan gelen nesiller arasında devam ettirdik. Evet, iyileri işte böyle ödüllendiririz. Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandı.” (Saffat: 37/102-111)

Hz. İbrahim (a.s.), rüyasında aldığı emri yerine getirmeye karar verip, yavrusu Hz. İsmail’i Allah (c.c.)’ın istediği üzerine kurban etmek istemesi ve bir baba olarak böyle bir fedakârlıkta bulunması Allah (c.c.)’a tam teslimiyet içinde olduğunu göstermektedir. Allah

²² Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 19/578-583. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l- Kur'ân*, 18/59-61.

²³ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 19/578-583. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l- Kur'ân*, 18/59-61.

(c.c.) bu sadakate ve teslimiyete Cebrail (a.s.) ile bir koç hayvanı göndererek İsmail (a.s.)'ın yerine kurban etmesini buyurmuştur. İbrahim (a.s.) bu buyruğu yerine getirmiştir.²⁴ Hz. İbrahim daha önce yakılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığında dahi gösterdiği teslimiyeti, evladının kurban edilmesi emredildiğinde de tereddüt etmeden göstermiştir. Hz. İbrahim'in (a.s) bu büyük teslimiyetine karşı yüce Allah (c.c.) da Hz. İbrahim (a.s.)'i vaktiyle Nemrut'un ateşinde yanmasını önlemiş, hem de oğlunu kurban etmekten kurtarmıştır. İnsan psikolojisi açısından bakıldığında baba olarak bir insanın evladını gözünü kırpmadan feda etmek durumunda kalması çok büyük bir olay, zor bir sınavdır. İşte bir baba olarak Hz. İbrahim (a.s.) rabbine sadakatının ifadesi olarak beşer bünyesine zor gelse de o, böylesi bir imtihanı onur duyarak başarmıştır. Yüce Rabbimiz bu takdire şayan davranış karşısında Saffat suresinin 105. ve 110. ayetlerinde geçen, “İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz.” ifadesi ile bu lütuflar işaret edilmektedir. Saffat suresinin 108-109. ayetlerinde de İbrahim (a.s.)'in sonraki bütün kuşaklarca saygınlığının ebedileştirildiği belirtilmiştir.²⁵ Kuşkusuz bu duruma Hz. İbrahim (s.a)'in, çeşitli sebeplerle tabi tutulduğu imtihanlar karşısında gösterdiği büyük sabrın etkisi bulunmaktadır.

Kur'an çerçevesinde ele almış olduğumuz Hz. İbrahim (a.s.)'in evladıyla olan imtihanında görüldüğü üzere Allah-u Teala, peygamberlerin bu tecrübeleri örnekliğinde insanlara zorlu imtihanlar karşısında isyan etmeyip sabır göstermelerini tavsiye etmektedir.

²⁴ Zemâhşeri, Carûllah, *el-Keşşaf, an Hakaiki Gavamidi'l-Tenzil*, (Kahire: Mektebetü'l-Ubeykân 1373/1953), 5/221-222.

²⁵ Bûhari, Muhammed bin Ali, “*Kitabûs-Salat*”, *Sahih-i Bûharî*, (Beyrut: Darû't-Tasil, 2012), 431-517.; Heyet, (Hayrettin Karaman v.d.) *Kur'an Yolu Tefsiri*, (Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2017), 4/546. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l- Kur'an*, 18/61-83.

4-Hz. Yakub (a.s.)'un Evlatlarıyla İmtihanı

Hiz. İbrahim (a.s.)'ın oğlu İshak (a.s.)'ın oğlu olan ve Kur'an'da ismi geçen Hiz. Yakub (a.s) zorlu imtihanlardan geçen bir peygamberdir.²⁶ Hiz. Yusuf (a.s.)'ın babası olan Hiz. Yakub (a.s.) da diğler peygamberler gibi hayatı mücadele ile geçmiş bir peygamberdir. Hiz. Yakub (a.s.)'un mücadele dolu hayatında en önemli dönüm noktası şüphesiz ki evladından ayrı kalarak imtihan edilmesidir. Hiz. Yakub (a.s.)'ın 12 oğlundan biri olan Yusuf (a.s) kardeşleri tarafından kuyuya atılmış ve bunun sonucunda Hiz. Yakub (a.s) yıllarca Yusuf'unu görememiştir. Bu yıllarda Hiz. Yakub (a.s) çektiği hasret ve ızdırap sonucu büyük bir sabır ve tevekkül örneği göstermiştir.²⁷ Kur'an'da "Ahsenül kasa" en güzel kıssa²⁸ olarak bilinen Hiz. Yusuf (a.s.)'un anlatıldığı Yusuf suresinde olayların nasıl vukû bulduğu Yüce Rabbimiz tarafından bildirilmiştir. Aslında işin başlangıcı Yusuf (a.s.)'ın gördüğü rüya idi. "Bir gün Yusuf, babasına demişti ki: "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm. "Babası, "Yavrucuğum" dedi, "Rüyayı sakın kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insana apaçık bir düşmandır." Anlaşılan böylece rabbini seni seçecek, sana rüyada görülenlerin yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Kuşkusuz rabbini çok iyi bilendir, hikmet sahibidir."(Yusuf: 12/4-6) Hiz. Yusuf'un (a.s) gördüğü bu rüyayı Hiz. Yakub (a.s) oğlunun ileride önemli bir makama geleceğinin işareti olarak yorumlamıştır.²⁹ Rünyayı babası gibi yorumlaması muhtemel olan diğler kardeşlerinin, Hiz. Yusuf'a (a.s)

²⁶ Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, 45-47. Akıncı, "Hz. Yakub" *Peygamberler Tarihi*.

²⁷ Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani, *Neylü'l-Evtar min Esrari Münteka'l- Ahbar*, thk. Muhammed Subhi b. Hasan Hallak (Beyrut: Daru İbni'l-Cevzi, 1427/2006), 3/376. Bilmen, *Peygamberler Tarihi*, 48-52. Akıncı, "Hz. Yakub" *Peygamberler Tarihi*.

²⁸ Zerkeşi, Muhammed b. Abdilllah, *El-Burhan fi Ulümi'l-Kur'an*, (Beyrut tsz :Daru'l-Marife), 1/34-36. Ömer Nasuhi Bilmen, *Tabakatül-Müfessirin*, (İstanbul: Ravza Yay., 2008), 1/85.

²⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 13/9-17.

kıskançlıkla bir zarar vermelerinden endişe duyan Hz. Yakub (a.s) gördüğü rüyayı kardeşlerine anlatmaması konusunda Hz. Yusuf'u (a.s) ikaz etmiştir. Hz. Yusuf (a.s.)'ın rüyada gördüğü güneş, babası Yakub (a.s.); ay, annesi Rahel; yıldızlar ise on bir kardeşi idi. Bu kardeşlerden Bünyamin adındaki en küçük olanı öz, diğerleri üvey kardeşleriydi.³⁰ Hz. Yusuf'un (a.s) görmüş olduğu rüyada güneş, ay ve yıldızların temsili olarak ailesinin fertlerine karşılık geliyor oluşu Yusuf'u (a.s) müjdelendiği şeyin yüceliğine delâlettir. Yusuf'un (a.s) sadık rüyası onun Allah tarafından peygamberliğe hazırlandığının göstergesidir. Hz. Muhammed'in (s.a.v) vahye ilk muhatap oluşu sadık rüya vasıtasıyla idi.³¹

“Andolsun ki Yusuf ve kardeşlerinde, almak isteyenler için ibretler vardır. Hani kardeşleri demişlerdi ki: "Yusuf ile öz kardeşi babamızın gözünde bizden daha değerli. Halbuki bizim sayımız daha çok. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanlgı içinde!” (Yusuf: 12/7-8) Gelecekte peygamberlik vazifesine nail olacak olan Hz. Yusuf (a.s), dürüst oluşu ve karakterinin üstün oluşu nedeniyle babası Hz. Yakub'un (a.s) dikkatini celbetmiş ve babasının sevgisini kazanmıştı. Hz. Yakub (a.s) en küçüğü olması hasebiyle de Bünyamin'i çok sevmekteydi. Bu duruma şahit olan diğer kardeşlerin kıskançlık duyguları perçinlenmişti ve babalarının taşıdığı bu duygudan ötürü onu yanlgı hâlinde olduğunu iddia ediyorlardı.³² Bu ayetten³³ de anlaşılacağı üzere kardeşleri Yusuf (a.s.)'a karşı kin ve nefret içindeydiler. Bu da ileriki aşamalarda farklı sonuçlar doğurmuştur: *“Yusuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tövbe ederek) iyi kimseler olursunuz! “Onlardan biri, "Yusuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka yapacaksanız, onu (kör) kuyunun dibine bırakın. Nasıl olsa gelip*

³⁰ Şevkâni, Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani, *Fethul-Kadir*, (Beyrut: Dâru'l-Marife, H. 1250), 3/6-10. Bilmen, *Tabakatül-Müfessirin*, 1/85-90.

³¹ Bilmen, *Tabakatül-Müfessirin*, 1/17-18.

³² Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 18/93-96. Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l- Kur'an*, 9/129-131. Beydâvi, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, 3/155-157.

³³ Yusuf: 12/7-8

geçen kervanlardan biri onu bulup alır" dedi." (Yusuf: 12/9-10) Daha önceden kardeşleri, Yusuf ile gezmeye çıkma isteklerini dile getirmişlerdi. Ancak babaları, Yusuf'a (a.s) herhangi bir zarar vermelerinden çekindiği için izin vermemişti. Babası kardeşlerin bu isteğine, oğlunu kurt kapabileceği endişesi ile izin vermediğini belirterek aslında kardeşlere olan güvensizliğini nezaketen gizlemiştir.³⁴ *"Babaları, "Doğrusu onu götürmeniz beni endişelendiriyor; farkında olmadığınız bir sırada onu kurt yer diye korkuyorum" dedi. Dediler ki: "Biz böylesine kalabalık iken onu kurt yerse o zaman gerçekten bize yazıklar olsun!"* (Yusuf: 12/13-14) Bu ayetlerde görüyoruz ki babalarını ikna etmek için büyük bir çaba sarf ediyorlardı. *"Onu götürüp kuyunun dibine bırakmaya ittifakla karar verince bunu yaptılar. Biz de Yusuf'a, "Kardeşlerinin bu yaptıklarını bir gün onlara, kendileri (senin kim olduğunun) farkına varmadan mutlaka haber vereceksin!" diye vahyettik"*. (Yusuf: 12/15) Kardeşleri, Yusuf (a.s.)'u koruyacaklarına dair babalarına güvence verince Hz. Yakub (a.s.), Yusuf (a.s.)'u onlarla birlikte gönderdi. Kardeşleri onu kuyuya atmaya oy birliği ile karar verdiler ve kararı hemen uyguladılar.³⁵ Şeytani hilelerini yaptılar, içlerinde biriktirdikleri kin onları, Hz. Yusuf (a.s.)'u kuyuya atmaya sürükledi.

"Akşam ağlayarak babalarına geldiler. "Ey babamız! Biz yarış için uzaklaşmış, Yûsuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık; onu kurt yemiş! Ama biz doğru söyleyen kimseler olsak da sen bize inanmazsın" dediler. Gömleğinin üstünde uydurma bir kan izi de gösterdiler." (Yusuf: 12/16-18) Bu acı haberi alan Hz. Yakub (a.s.), çok üzüldü ve gömleği alıp yüzüne sürerek dedi ki: *"Bugüne kadar böyle yumuşak huylu bir kurt görmedim! Oğlumu yemiş fakat sırtındaki gömleği yırtmamış!"*³⁶ Yakub (a.s.) bu sözleriyle oğullarının söylediklerine inanmadığını ifade etmek istemiştir. *"Yakub da şöyle*

³⁴ Sabûni, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefasir*, (Beyrut, Daru'l-Kur'ani'l-Kerim, 1981), 2/42-44.; *Kur'an Yolu Tefsiri*, 3/220.

³⁵ Kurtubi, *El-Camiu'li-Ahkami'l-Kur'an*, 9/131-144.; *Kur'an Yolu Tefsiri*, 3/221.

³⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 13/20-33.; Râzî, *Mefatihul-Gayb*, 18/96-103.; Beydâvi, *Envarû't-Tenzil ve Esrarû't-Te'vil*, 3/156-159.

dedi: *“Hayır! Neşsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık (bana düşen) güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, (bana) yardım edecek olan ise ancak Allah'tır” dedi.*” (Yusuf: 12/18) Yakub (a.s.) bir baba olarak evladına olan hasreti ve özlemi başlamıştır. Bir peygamber olarak sabredip Allah (c.c.)’a dayanmıştır.³⁷ Beşer olarak taşımayacak yükü omuzlarında hissedip keder ve üzüntüye boğulmuştur.

Yusuf (a.s.)’ı oradan geçen bir kervan kuyudan çıkartıp Mısır köle pazarında satar. Onu Mısır valisi Potifar satın alır ve evlatlık olarak büyütürler.³⁸ Yusuf (a.s.) yıllar geçtikçe genç bir delikanlı olur ve başından birtakım hadiseler geçer. Allah (c.c.) onu hikmet ve bilgiyle donatır. Mısır hazine bakanı yapar. Yusuf (a.s.) babasına ve kardeşlerine kavuşmak için şehre gelen kardeşlerinden öz kardeşi Bünyamin’i bir şekilde yanında tutar. Yakub (a.s.) ise biricik oğlu Yusuf’a özlem, keder ve hüznle yıllarca eriyip gitmiştir. O kadar ağlamıştır ki ağlamaktan gözlerine perde gelir. Bu da Yakub (a.s.)’un ne denli zor bir imtihanın içerisinde olduğunu göstermektedir.³⁹ *“(Ya’kub) onlardan yüz çevirdi: «Ey Yusuf’un üstünde (titreyen) tasam, (gel, şimdi tam senin gelmen zamanıdır)» dedi ve huzn-ü kederinden iki gözüne ak düştü. (Bununla beraber) o, artık gamını tamamen içine atmakta idi.*” (Yusuf: 12/84) Yakub (a.s.), bir babanın taşımayacağı acıyla yanıp kavruluyordu. *“Oğulları, "Allah'a andolsun ki, sen 'Yusuf'um!' diye diye sonunda ya hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın!" dediler. Yakub da şöyle dedi: "Ben acımı ve kederimi ancak Allah'a arz ediyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan gelen bilgiyle biliyorum”.* (Yusuf: 12/85-86) Yusuf (a.s.)’u aramaları için Yakub (a.s.) oğullarını gönderdi. *“Ey oğullarım! Gidin de Yusuf’u ve kardeşini iyice arayın, Allah’ın rahmetinden ümit*

³⁷ Kastallani, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Muhammed, *İrşadü's-Sari- li-Şerhi Sahihi'l-Buhari*, (Beyrut: Daru'l-fikr, 1990),77-83.

³⁸ Tekvîn, 37/36, 39/1; İbn Âşûr, Muhammed Tahir, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, (Tunus, tsz :Daru't-Tunusiyye.), 12/245.

³⁹ Kurtubi, *El-Camiu 'li-Ahkami'l- Kur'ân*, 9/144-162.

kesmeyin. Çünkü inkâr edenlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez!" (Yusuf: 12/87) Oğulları Mısır'a gidip Yusuf (a.s.)'u gördüler. Yusuf (a.s.) gömleğini kardeşlerine verip bunu babasına götürmesini ve gözlerine sürmesini bu sayede gözlerindeki perdenin kalkacağını ve gözlerinin açılacağını söyledi. Kardeşleri Yusuf (a.s.)'ın gömleği ile beraber Mısır'dan yola çıkınca Yakub (a.s.)'a Allah (c.c.) tarafından hissettirildi. Bu durumun neticesinde Yakub (a.s.), Yusuf (a.s.)'ın kokusunu hissetmeye başladı. "Şu benim gömleğimi götürün de onu babamın yüzüne koyun, gözleri görecekturuma gelir; bütün ailenizi de bana getirin. Kafîle Mısır'dan ayrılınca babaları, "Eğer bana bunamış demezseniz, inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum!" dedi" (Yusuf: 12/93-94) "Gömlek getirilince, gömleği yüzüne koyar koymaz Yakub tekrar görür hale geldi. Dedi ki: "Ben size, 'Allah tarafından sizin bilmediklerinizi bilirim' demedim mi?" (Yusuf: 12/96). Yusuf (a.s.) babasını ve annesini Mısır'a davet etti ve Mısır'a geldiklerinde onlara sarıldı. Yıllarca süren acı ve ızdırap dolu bir özlem son bulmuş oldu. "Anne babasını makamına çıkardı. Hepsi onun huzurunda yere kapandılar; Yûsuf dedi ki: "Babacığım! İşte daha önce gördüğüm rüyanın mânası buymuş; rabbim onu gerçekleştirdi. Doğrusu rabbim bana lutuflarda bulundu: Beni zindandan çıkardı, sizi çölden (çıkartıp buraya) getirdi, üstelik şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra! Şüphesiz rabbim dilediğine çok lutufkârdır. Kuşkusuz O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir." (Yusuf: 12/100)

Kuran'da anlatılan Yusuf kıssasını Yakub (a.s.)'un evlatlarıyla imtihanı açısından değerlendirdiğimizde şu noktalar dikkatimizi çekmektedir. Yakub (a.s) hem evlatları arasında oluşan kıskançlıkla hem de ayrı bir sevgi beslediği Yusuf (a.s)'dan yıllarca uzak kalmakla imtihan edilmiştir. Öyle ki Yusuf (a.s)'a duyduğu derin özlem ve hüznün sonucu ağlamaktan görme yetisini kaybetmiştir. Buna karşın Yakub (a.s) sabrı elden bırakmayarak Allah'tan ümitvar bir şekilde teslimiyet göstermiştir. Üstün bir sabır örneği gösteren Hz. Yakub, özlem duyduğu oğlunun yüksek bir makamla şereflenmiş olduğuna

şahit olmuştur. Yusuf (a.s)'a kavuşarak Allah-u Teala tarafından sabrına karşın ödüllendirilmiştir.

Sonuç

Yüce Allah'ın vahyini iletmekle görevli olan peygamberler, üstlendikleri vazife gereği imtihanı en zor olan kimselerdir. Bir yandan tebliğ vazifelerini sürdürürken bir yandan da savaş, göç, hastalık gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu zorluklarla beraber bazı peygamberlerin aile fertleriyle de imtihan edildiğini görmekteyiz. Bu makalemizde Kur'an'ı Kerim çerçevesinde evladıyla imtihan edilmiş olan Âdem (a.s), Nuh (a.s), İbrahim (a.s) ve Yakub (a.s)'ı göstermiş oldukları sabır örneğinde ele aldık.

Adem (a.s) ceza olarak gönderildiği dünya hayatında evlatlarından Kabil'in kıskançlık sonucu Habil'i öldürülmesiyle, Nuh (a.s) evladının iman etmemesi, bu konuda ısrar ederek helak olmasıyla imtihan edilmişti. İbrahim (a.s)'den yıllar sonra kendisine müjdelenen evladını kurban etmesi istenmişti. Böylesi zorlu bir emre muhatap olarak evladı ile zorlu bir imtihan sürecine girmişti. Yakub (a.s) ise en sevdiği evladına duyduğu hasret ile imtihan edilmiş, ağlamaktan görme yetisini kaybetmişti. Zikredilen peygamberlerin tüm bu imtihanlara karşı takındığı ortak tavır Allah'tan ümitvar şekilde sabır ve tevekkül içinde olmaktı. Nitekim Kur'an'ı Kerim'de bu tavırlarından dolayı övgüye mazhar olmuşlardır.

Sonuç olarak Allah-u Teâla insanların kazanmalarını istediği ahlaki ve dini ilkeleri peygamberlerin hayatı vesilesi ile insanlığa örnek olarak sunmuştur. Sözü ettiğimiz bu ilkelere biri de zorlu imtihanlara karşı sabır göstermenin gerekliliğidir. Tarih boyunca süregelen en zorlu imtihanlardan biri de hiç kuşkusuz evlat imtihanıdır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve makalemizde zikrettiğimiz peygamberler örneğinde bu imtihana karşı duruşumuz Allah'tan gelene razı olmak, sabırda sebat etmek ve Allah'tan ümidi yitirmemek olmalıdır.

Kaynakça

Akıncı, Ahmet Cemil. *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Bahar Yayınları, 2013.

Beydâvi, Nasiruddin Ahmed ibn Ömer. *Envarû't-Tenzil ve Esrarû't-Te'vil*. Beyrut: Daru'l-Ihyau't-Turasi'l-Arabi, 1996.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-i İslâmiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: 1985.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Ailem Yay., 2010.

Bûhari, Muhammed bin Ali. *Sahih-i Buhârî*. Beyrut: Darû't-Tasil, 2012.

Cevheri, İsmail b. Hammad. *Es-Sihah Tacu'l-Luga ve Sihahu'l-Arabiyye*. Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melayin, 1990.

Ebu's-Suûd, Muhammed bin. *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ila Mezaya lil Kitabi'l-Kerim*. Mısır: Mektebetü'r-Riyâdi'l-Hadîse, h.1275.

İbn Âşûr, Muhammed Tahi., *Et-Tahrir ve't-Tenvi.*, Tunus: tsz., Daru't-Tunusiyye,

Heyet, Hayrettin Karaman vd. *Kur'an Yolu Tefsiri*. Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2017.

Kâstallânî, Ebû'l-Abbâs Şehabeddin Ahmed b. Muhammed. *İrşâdü's-Sari-li-Şerhi Sahihi'l-Buhâri*. Beyrut: Daru'l-fikr, 1990.

Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed. *El-Camiu'li-Ahkami'l-Kur'ân*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1427/2006.

Râzî, Fahrüddin. *Mefatihul-Gayb*. Beyrut: Darû'l-Fikr, 1401/1981.

Mukâtil bin Süleyman. *Tefsiri Mukâtil bin Süleyman*. Mısır: Merkezi Tahkik-i Turasi, 1983.

Nehhas, Ebu Cafer. *Meani'-Kur'an'il Kerim*. Mekke: Merkezi İhya-i-Turasi'l-İslam, 1977.

Nevevî, Ebu Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref. *el-Minhac şerhu Sahihi'l-Müslim*. Beyrut: Daru'l-ma'rife, 1998.

Sabûni, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefâsir*. Beyrut: Daru'l-Kur'an'il-Kerim, 1981.

Şevkâni, Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani. *Neylü'l Evtâr min Esrari Münteka'l-ahbar*. thk. Muhammed Subhi b. Hasan Hallak. Beyrut: Daru İbni'l-Cevzi, 1427/2006.

----- *Fethul-Kadir*. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1250.

Taberi, Muhammed bin Cerir. *Câmiu'l-beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân*. Kahire: Mektebetü İbni Teymiyye, 1422/2001.

Tahâvi, Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed. *Şerhu Maâni'l-Asâr*. Beyrut: Daru'l kütübi'l-ilmiiye, 1979.

Zebîdi, Zeynüddin. *Sahih-i Bûhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi*. Ankara: 8.basım,1986.

Zemâhşeri, Carûllah Mahmud bin Ömer. *el-Keşşâf an Hakaiki Gavamidi'l-Tenzil*. Kahire: Mektebetü'l-Ubeykân, 1373/1953.

----- *Esasu'l-Belaga*. Mısır: Daru'l-Fikr, 1985.

Zerkeşî, Muhammed b. Abdillâh. *el-Bûrhan fi Ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut tsz: Daru'l-Marife.

Zuhayli, Vehbe. *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*. İstanbul: Risale Yay., 1992.

----- *Tefsir'ül-Münir*. İstanbul: Risale Yay., 2007.